

การกำเนิดและการล่มสลายของสันนิบาตฮั่นซา

อิติพงค์ มีทอง¹

¹ อาจารย์ประจำโปรแกรมสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานภาพของสันนิบาตอันซาซึ่งเป็นองค์กรเศรษฐกิจที่สำคัญของยุโรปในสมัยยุคกลางอันรุ่งโรจน์ ผลของการศึกษาพบว่านับตั้งแต่การก่อตั้งสันนิบาตเป็นต้นมาสันนิบาตมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในภูมิภาคตอนเหนือของยุโรปเป็นอันมาก ภายหลังจากยุโรปต้องประสบปัญหาเศรษฐกิจถดถอยหลังจากการรุกรานของอนารยชนเยอรมันที่โจมตีอาณาจักรโรมันใน ค.ศ. 476 ต่อมาสันนิบาตอันซาเริ่มฟื้นฟูการค้าโดยรวมตัวหัวเมืองที่สำคัญทางตอนเหนือของเยอรมันเข้าด้วยกันจวบจนกระทั่งต่อมาได้มีเมืองต่างๆ ทางตอนเหนือของยุโรปเข้าร่วมกับสันนิบาตมากขึ้นจนกลายเป็นสถาบันทางเศรษฐกิจที่เข้มแข็งและทรงอิทธิพลเป็นอย่างยิ่งในช่วงยุคกลาง

คำสำคัญ: สันนิบาตอันซา, คอนตอร์, ลูเบ็ค, สนธิสัญญา

Abstract

This research aims to study Hansa league's status which was prominent economic foundation in the high middle ages. The result of this study showed that from the beginning Hansa league became the crucial institution to develop the regional economy in northern Europe after that Roman empire had collapsed from Germanic's invasion in 476 A.D. and that Europe encountered with the economic stagnations. This institution had recovered economy by means of joining some harbor- states near northern coastal German. Until later many of cities from northern coastal regions entered the membership with league and that this Hansa league was the most influent, strongest foundation in the middle ages.

Key words: Hansa league, Kontor, Lubeck, treaty

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาสถานการณ์ภาพสันนิบาตอันชานนับตั้งแต่การก่อตั้งเป็นองค์กรทางเศรษฐกิจจนกระทั่งถึงการยุบตัวของสันนิบาต
- 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ทางด้านมิติเศรษฐกิจระหว่างสันนิบาตอันชากับภูมิภาคต่างๆ ทางยุโรปตอนเหนือ

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาบทความเรื่องนี้อาศัยหลักฐานชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือภาษาต่างประเทศ เป็นสำคัญเนื่องจากยังไม่มีหนังสือภาษาไทยที่เพียงพอต่อการศึกษาประเด็นดังกล่าวอย่างครอบคลุม การศึกษาบทความเรื่องนี้ผู้เขียนศึกษานับตั้งแต่สาเหตุของการจัดตั้งรวมตัวของเหล่าสมาชิกเมืองท่าในเยอรมันจวบจนกระทั่งการสถาปนาสถานการณ์ค้าใหญ่ต่างแดนหรือคอนตอร์ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้สันนิบาตเข้มแข็งอย่างมากและส่งผลให้เวลาต่อมาสันนิบาตอันชากลายเป็นองค์กรสถาบันทางเศรษฐกิจที่เข้มแข็งสูงสุดในยุโรปทางตอนเหนือ ทั้งยังมีอำนาจควบคุมตั้งแต่ทะเลบอลติกและทะเลเหนือ ผู้เขียนนำข้อมูลจากเอกสารต่างประเทศมาศึกษาอย่างละเอียดรวมทั้งวิเคราะห์ข้อมูลและนำมาเรียบเรียงพรรณนาเพื่อให้เกิดความเข้าใจทางประวัติศาสตร์

บทนำ

สันนิบาตฮันซาหรือฮันเซียติกเป็นการรวมกลุ่มเพื่อผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจซึ่งเกิดจากการรวมตัวของเมืองท่าสำคัญต่างๆ ในแคว้นแค้วนเยอรมันทางตอนเหนือ สันนิบาตมีอิทธิพลทางการค้าครอบคลุมเส้นทางทะเลทางตอนเหนือของยุโรปนับตั้งแต่ทะเลบอลติกและทะเลเหนือ ดังนั้นจุดมุ่งหมายของบทความเรื่องนี้คือการศึกษาความสัมพันธ์ของสันนิบาตกับภูมิภาคต่างๆ ทางยุโรปตอนเหนือเป็นสำคัญ สันนิบาตฮันซายังเป็นองค์กรเครือข่ายเชื่อมโยงความร่วมมือระหว่างสมาชิกพ่อค้าเยอรมันในการดำเนินการค้าเศรษฐกิจ การจัดระบบการซื้อขาย การแลกเปลี่ยนข้อมูลทางการค้าระหว่างสมาชิกเพื่อผลประโยชน์ร่วมกันรวมทั้งการขอสัมปทานสิทธิพิเศษจากเจ้าผู้ปกครองต่างแดนที่พ่อค้าเยอรมันเดินทางไปค้าขาย นับตั้งแต่ศตวรรษที่ 12 จนถึงศตวรรษที่ 16 พ่อค้าฮันซาสามารถขยายอิทธิพลการค้าต่างแดนอย่างเข้มแข็ง โดยเฉพาะในศตวรรษที่ 15 ซึ่งถือเป็นยุคทองของสันนิบาตที่มีเมืองต่างๆ ในยุโรปตอนเหนือเข้าร่วมเป็นสมาชิกก่อให้เกิดความเจริญเติบโตและความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจแก่ดินแดนเยอรมันเป็นอย่างมาก จวบจนกระทั่งในเวลาต่อมาสันนิบาตต้องเผชิญปัญหาต่างๆ ที่เข้ามารุมเร้าอย่างต่อเนื่องทั้งจากภายในและภายนอกและทำให้สันนิบาตต้องยุติบทบาทลงซึ่งผู้เขียนได้นำประเด็นต่างๆ มาศึกษาและอธิบายอย่างเป็นระบบ

การก่อตัวของสันนิบาตฮันซา

สันนิบาตฮันซาหรือสันนิบาตฮันเซียติก (Hanseatic League) เป็นการรวมตัวกันอย่างหลวมๆ ของพ่อค้าเยอรมันทางตอนเหนือซึ่งมีชื่อในภาษาเยอรมันว่า Hansa Teutonorum กลุ่มพ่อค้าฮันซามีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจยุโรปทางตอนเหนือของยุคกลางนับตั้งแต่ทะเลบอลติกซึ่งเป็นพื้นที่เขตเศรษฐกิจยุโรปตะวันออกจนถึงทะเลเหนือซึ่งเป็นพื้นที่เขตเศรษฐกิจยุโรปตะวันตก การรวมตัวของกลุ่มเมืองต่างๆ ในแคว้นแค้วนเยอรมันทางตอนเหนือนั้น นอกจากเป็นการประสานความร่วมมือระหว่างเศรษฐกิจแล้ว การรวมตัวของกลุ่มพ่อค้าเหล่านี้ยังมีเหตุผลหลักมาจากในสมัยยุคกลางการเดินทางการค้าเต็มไปด้วยอันตรายนานปีการ ขณะเดียวกันเมืองต่างๆ ในเยอรมันยังขาดเสถียรภาพที่มั่นคงเนื่องจากเจ้าผู้ครองนครมักทำสงครามระหว่างกันอยู่บ่อยครั้ง หรือแม้กระทั่งการเดินทางการค้าขายทางทะเลก็ยังคงถูกคุกคามจากพวกเดนส์และไวกิงส์ที่มีอิทธิพลในทะเลเหนือและคอยดักปล้นขบวนเรือสินค้าอยู่บ่อยครั้ง ด้วยเหตุ

นี้พ่อค้าเยอรมันจึงมีดำริประสานความร่วมมือเพื่อประกันความมั่นคงแก่สินค้าพวกตนยามเดินทางไปต่างแดน ต่อมาพ่อค้าฮันซาได้จัดตั้งสถานีการค้าใหญ่ต่างแดนหรือคอนตอร์ (Kontore) ขึ้นเพื่อควบคุมการจัดซื้อขายสินค้าท้องถิ่นนับตั้งแต่ลอนดอนในฝั่งตะวันตกจนถึงนอโฟวอโรดซึ่งเป็นคอนตอร์ทางยุโรปตะวันออก

สันนิบาตฮันซาก่อตัวขึ้นเป็นรูปร่างในราวศตวรรษที่ 12 จากพ่อค้าเมืองลูเบ็ค (Lubeck) ซึ่งเป็นเมืองท่าชายฝั่งสำคัญของการทำอุตสาหกรรมการประมงขนาดใหญ่ทางตอนเหนือของเยอรมัน เนื่องจากพื้นที่แถบนี้มีปลาเฮอริงจำนวนมากวางไข่อยู่บริเวณทะเลสกานีเย ปลาเฮอริงถือเป็นมื้ออาหารหลักที่ชาวยุโรปในยุคกลางบริโภคเนื่องจากมีราคาถูกอีกทั้งขนชั้นล่างของสังคัมยังสามารถหาซื้อได้ นอกจากนี้ยังมีเหตุผลสำคัญอีกประการเนื่องจากทุกวันศุกร์ซึ่งเป็นวันสำคัญทางคริสตศาสนา ชาวยุโรปจำนวนมากต่างบริโภคปลาเฮอริงเพราะในยุคกลางมีกฎข้อห้ามทางศาสนาห้ามทานเนื้อสัตว์ทุกชนิดในวันดังกล่าวเว้นแต่เนื้อปลาที่อนุญาตให้ทานได้ในวันถือศีลตลอด ดังนั้นลูเบ็คจึงกลายเป็นเมืองศูนย์กลางเศรษฐกิจสำคัญในฐานะตลาดค้าปลาเฮอริงขนาดใหญ่ของยุโรป

ลูเบ็คยังมีความเกี่ยวข้องกับฮัมบูร์กในฐานะที่เป็นเมืองค้าเกลือขนาดใหญ่ของเยอรมัน ทั้งนี้เพราะปลาเฮอริงจำนวนมากถูกนำมาแปรรูปเป็นปลาเค็มเพื่อใช้ถนอมอาหารและส่งออกทั่วดินแดนรอบข้างทำให้ทั้งสองเมืองต่างมีความเกี่ยวข้องต่อกัน ต่อมาจึงเกิดการรวมตัวขึ้นของกลุ่มพ่อค้าเมืองลูเบ็คกับเมืองฮัมบูร์ก โดยในระยะแรกก่อตัวขึ้นเป็น “สมาพันธ์พ่อค้าแห่งฮันซา” (Hansa of Merchans) ซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่างพ่อค้าทั้งสองเมืองเป็นหลักโดยมีจุดมุ่งหมายประสานผลประโยชน์การซื้อขายปลาเฮอริงกับเกลือ ครั้น ค.ศ. 1241 พ่อค้าลูเบ็คกับพ่อค้าฮัมบูร์กได้รวมตัวเพื่อควบคุมการผูกขาดเส้นทางการค้าเกลือที่เมืองลูเนบูร์ก (Lunenburg) ซึ่งเป็นเมืองสำคัญอีกแห่งในการผลิตเกลือทะเล¹ การรวมตัวเป็นพันธมิตรการค้าของเมืองทั้งสองสร้างผลประโยชน์และอิทธิพลการค้าของพ่อค้าทั้งสองเมืองเป็นอย่างมากจนกระทั่งต่อมาพ่อค้าเมืองโคโลญจ์และดานซิกซึ่งเป็นเมืองท่าสำคัญซึ่งตั้งอยู่บริเวณชายฝั่งซุเดอร์ซี (Zuiderzee coast) ก็เข้าร่วมประกอบกิจการการค้าในเวลาต่อมา เนื่องจากโคโลญจ์และดานซิกเป็นชุมทางท่าเรือใหญ่จอดแวะพักของพ่อค้าเรือก่อนที่ขบวนเรือสินค้าจะเดินทางไปสู่ยังทะเลเหนือ² การรวมตัวของกลุ่มพ่อค้าทั้งสี่เมืองหลักทางตอนเหนือกลายเป็นสันนิบาตฮันซาซึ่งในเวลาต่อมา

¹ Philippe Dollinger, *The German Hansa*, (Stanford: Stanford University Press, 1964), p. 37.

² *Ibid.*, pp. 5-6.

สันนิบาตมีการจัดระเบียบองค์กรภายในเพื่อรองรับสมาชิกที่เพิ่มขึ้น อีกทั้งต่อมาพ่อค้าฮันซาทั้งสี่เมืองใหญ่ได้พัฒนาเมืองแคมเปอร์ (Kamper) ดีเวินเทอร์ (Deventer) ซึ่งเป็นเมืองใกล้เคียงที่อยู่ติดกับชายฝั่งชุยเคอซีเป็นเมืองท่ารองรับความเจริญติดต่อกับพ่อค้ายุโรปต่างแดน

สันนิบาตฮันซาขยายตัวอย่างต่อเนื่อง เมื่อกลุ่มพ่อค้าเยอรมันในแคว้นเวินด์ (Wend) รวมทั้งเมืองตามแนวชายฝั่งปอมเมอเรเนียได้รวมตัวเข้ากับสมาชิกสันนิบาตฮันซาอีกสี่เมืองใหญ่ ได้แก่ วิสมาร์ (Wismar) สตรัลซุนด์ (Stralsund) สเต็ตติน (Stettin) กริฟสวัลด์ (Greifswald) จากนั้นพ่อค้าเยอรมันตามเมืองเหล่านี้ได้ร่วมกันสร้างเมืองท่าสำคัญเพื่อใช้ประโยชน์ร่วมกัน ในราวปลายศตวรรษที่ 12 พ่อค้าฮัมบูร์กได้พัฒนาเบรเมน (Bremen) เป็นเมืองท่าเรือศูนย์กลางสำคัญอีกแห่งทางตอนเหนือเพื่อใช้ติดต่อยังทะเลบอลติกกับทะเลเหนือ หลังจากที่เมืองหลายแห่งในแคว้นเวินด์เข้าร่วมเป็นสมาชิกแล้วนั้นเมืองโซเอส (Soest) ซึ่งเป็นเมืองสำคัญของแคว้นเวสฟาเลีย (Westphalia) ในเยอรมันก็เข้าร่วมกับสันนิบาตฮันซาในเวลาต่อมา และเมื่อก้าวเข้าสู่ต้นศตวรรษที่ 13 สันนิบาตฮันซาก่อตัวเป็นปีกแผ่ชัดเจนยิ่งขึ้น เมืองท่าและเมืองสำคัญทางตอนเหนือของเยอรมันได้ร่วมมือกันทำการค้าทางทะเลอย่างจริงจังและยังมีส่วนสำคัญกระตุ้นพ่อค้าเยอรมันรอบข้างในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกเพิ่มขึ้น เมื่อสันนิบาตมีจำนวนสมาชิกเพิ่มมากขึ้นจึงเกิดความร่วมมือและอำนวยความสะดวกแก่กัน

สมาชิกเมืองต่างๆ ของสันนิบาตได้สร้างเครือข่ายความเชื่อมโยงโดยเฉพาะอย่างยิ่งเส้นทางการค้าทางทะเลบอลติกกับทะเลเหนือที่สมาชิกต่างเมืองต้องให้ความสะดวกแก่กัน นอกจากนี้สมาชิกบางเมืองอาจมีการจัดสร้างระบบคมนาคมทั้งถนนและแม่น้ำเพื่อใช้ผลประโยชน์ร่วมกัน ถนนกับแม่น้ำเหล่านี้ถือเป็นเส้นทางลำเลียงสินค้าเพื่อส่งต่อไปยังเมืองท่าทางตอนเหนือของสันนิบาตทำให้hubเปลี่ยนเป็นศูนย์กลางสำคัญของสันนิบาตในการติดต่อกับเหล่าสมาชิก ในระยะแรกสินค้าสำคัญส่งออกของสันนิบาตคือปลาเฮอริง ธัญพืชและเกลือ ต่อมาเมื่อการค้าของเยอรมันขยายตัวเพิ่มขึ้น พ่อค้าฮันซาเริ่มบุกเบิกทำการค้ากับยุโรปตะวันตกในแคว้นแฟลนเดอร์และเกาะอังกฤษจึงทำให้มีสินค้าเพิ่มขึ้น ได้แก่ เสื้อผ้า ขนสัตว์ เครื่องเทศ ไวน์ ธัญพืช รวมทั้งสินแร่ชนิดต่างๆ กลุ่มพ่อค้าบางส่วนยังบุกเบิกติดต่อกับการค้ากับพ่อค้าในแถบสแกนดิเนเวีย ซึ่งมีสินแร่เป็นจำนวนมากทั้งเหล็ก ทองแดง ซี้ผึ้ง หนังสัตว์ ขนสัตว์ ขณะที่ยุโรปตะวันออกนั้น พ่อค้าฮันซาเริ่มดำเนินธุรกิจค้าขายกับโปแลนด์ รัสเซียซึ่งมีสินค้าจำพวกไม้ซุง ป่าน เส้นใยทอผ้า พ่อค้าฮันซาจึงกลายเป็นส่วนสำคัญที่กระตุ้นการค้าเศรษฐกิจท้องถิ่นยุโรปตอนเหนือเป็นอย่างมาก

อย่างไรก็ดี นอกจากพ่อค้าเยอรมันจะใช้เมืองท่าทางตอนเหนือเป็นท่าเรือสำคัญในการดำเนินธุรกิจทางการค้าแล้ว ในระยะแรกเริ่มพ่อค้าฮันซาใช้เกาะกือทแลนด์ (Gotland) ซึ่งตั้งอยู่บริเวณกลางทะเลบอลติกทางตอนเหนือ ในอดีตกือทแลนด์เคยเป็นศูนย์กลางสำคัญทางการค้าในทะเลบอลติกของพวกไวกิงส์ที่เดินทางยึดครองเกาะนี้ ครั้นต่อมาในศตวรรษที่ 11 พ่อค้าเยอรมันตั้งถิ่นฐานการค้าที่เกาะแห่งนี้โดยติดต่อกับพ่อค้าชาวกือทแลนด์³ จากนั้นไม่นานพ่อค้าเยอรมันเข้ามาค้าขายมากขึ้นจึงเกิดการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจ เมืองสำคัญซึ่งตั้งอยู่บนเกาะแห่งนี้คือวิสบี (Visby) ตามหลักฐานกล่าวว่าเมืองนี้ถูกก่อตั้งขึ้นในรัชสมัยพระเจ้าเฮนรีราชสีห์ (Henry the Lion ค.ศ. 1129 - 1195) พระองค์ทรงทำข้อตกลงกับพ่อค้ากือทแลนด์เพื่อจัดตั้งสถานีการค้าเพื่ออำนวยความสะดวกแก่พ่อค้าเยอรมัน ในเวลาต่อมาวิสบีจึงเป็นศูนย์กลางของกองเรือสินค้าพ่อค้าเยอรมันและกือทแลนด์จึงเป็นจุดยุทธศาสตร์ทางเศรษฐกิจสำคัญที่เชื่อมโยงติดต่อระหว่างพ่อค้าฮันซา สแกนดิเนเวียรวมทั้งยุโรปตะวันออกอีกด้วย ในปลายศตวรรษที่ 12 พ่อค้าเยอรมันเข้ามาตั้งถิ่นฐานในวิสบีเพิ่มมากขึ้น พ่อค้าเหล่านี้ได้สร้างคลังเก็บสินค้า โบสถ์ ตลอดจนย่านที่พักอาศัยเพื่ออำนวยความสะดวกแก่พ่อค้าเยอรมัน ทำให้ต่อมาพ่อค้าพื้นเมืองบนเกาะอพยพมาสร้างชุมชนรอบเมืองวิสบีมากขึ้น จนในที่สุดพ่อค้าเยอรมันได้สร้างกำแพงล้อมรอบเมืองและทำให้เมืองวิสบีกลายเป็นเมืองที่มีสถานะเป็นเอกเทศไปโดยปริยาย

สันนิบาตฮันซาประสบความสำเร็จในการก่อตั้งสถานีการค้าใหญ่ต่างแดนหรือคอนตอร์ (Kontor) โดยใช้เป็นจุดแวะพักการขนถ่ายลำเลียงสินค้ารวมทั้งการจัดหาสินค้าท้องถิ่นนั้นๆ คอนตอร์เหล่านี้เป็นเมืองท่าขนาดใหญ่อีกทั้งยังเป็นศูนย์กลางสำคัญระหว่างภูมิภาคทางตอนเหนือของเยอรมันนับแต่คอนตอร์วิสบีที่ถูกสร้างขึ้น นอกจากนี้ยังมีคอนตอร์บรูจส์ในเขตแฟลนเดอร์ คอนตอร์เบอร์เก็นในนอร์เวย์ คอนตอร์รอนฟโกรอดในรัสเซียรวมทั้งคอนตอร์ลอนดอนในเกาะอังกฤษ คอนตอร์เหล่านี้ถูกจัดตั้งขึ้นเป็นชุมชนทางคมนาคมทางทะเลและยังมีบทบาทสำคัญกระตุ้นความเจริญทางด้านเศรษฐกิจทางยุโรปเหนือโดยเฉพาะการติดต่อการค้าของชาวเมืองในแต่ละท้องถิ่นกับพ่อค้าเยอรมัน พ่อค้าฮันซายังได้สร้างโบสถ์ ชุมชน คลังสินค้า ที่พักภายในของคอนตอร์แต่ละแห่ง นอกจากการสร้างคอนตอร์ซึ่งเป็นสถานีการค้าใหญ่ของเยอรมันแล้ว พ่อค้าฮันซายังมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเมืองเศรษฐกิจทางตอนเหนือของยุโรปอีกมากเช่นที่อังกฤษ พ่อค้าฮันซาได้รับพระราชานุญาตจัดตั้งสถานีการค้าย่อยที่เมืองบอสตัน (Boston) บริสตอล (Bristol)

³ Helen Zimmern, *The Hansa Towns*, (Michigan: University of Michigan, 1969), p.24.

ลินน์ (Lynn) ฮัลล์ (Hull) อิปส์วิช (Ipswich) นอร์วิช (Norwich) ยาร์เมาธ์ (Yarmouth) และ ยอร์ก (York) เป็นต้น ผลของการจัดตั้งสถานีการค้าย่อยเหล่านี้มีส่วนสำคัญที่ทำให้อังกฤษเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมากนับแต่ปลายยุคกลาง

โครงสร้างการปกครองและการขยายตัวของสันนิบาต

เมื่อสันนิบาตมีสมาชิกเมืองต่างๆ ทั้งจากดินแดนเยอรมันรวมทั้งพ่อค้าเมืองต่างแดน ทางยุโรปเหนือเข้าร่วมมากขึ้นจึงทำให้มีการจัดระบบโครงสร้างการปกครองเพื่อความเป็นเอกภาพ สมาชิกสันนิบาตดำเนินนโยบายโดยอาศัยเสียงส่วนใหญ่จากมติที่ประชุม นอกจากนี้หากมีวาระการประชุมใดเร่งด่วนตัวแทนสมาชิกในแต่ละเมืองจะต้องเข้าประชุมพร้อมกัน⁴ สภาที่ประชุมสันนิบาตจะมีตัวแทนสมาชิกพ่อค้าในเมืองต่างๆ เข้าร่วมการประชุมในแต่ละครั้ง โดยเมืองที่เข้าร่วมสันนิบาตต้องใช้กฎหมายของลูเบ็ครวมทั้งใช้ภาษาเยอรมันในการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน ที่ประชุมของสภาฮันซาหรือสภาไดเอ็ทฮันซา (Hanseatic Diet) จะมีการประชุมนัดพบระหว่างผู้แทนสมาชิกเมืองต่างๆ ในกลุ่มสันนิบาตแต่ละแห่ง ที่ประชุมสันนิบาตจะมีการวางแผนนโยบายทางด้านเศรษฐกิจเป็นสำคัญรวมทั้งแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลระหว่างเหล่าสมาชิก⁵

ศูนย์กลางสำคัญของสันนิบาตคือเมืองลูเบ็คซึ่งตั้งอยู่บริเวณทางตอนล่างของคาบสมุทร จัทแลนด์ (เดนมาร์กในปัจจุบัน) ตามประวัติศาสตร์ลูเบ็คถูกก่อตั้งขึ้นราว ค.ศ. 1159 โดยเฮนรี ดยุกแห่งแซกโซนีที่ยึดเมืองแห่งนี้จากอดอล์ฟที่ 2 เค้านท์แห่งซาเชินบูร์กและโฮลสไตน์ (Count of Schauenburg and Holstein) ต่อมาใน ค.ศ. 1226 พระเจ้าเฟรเดอริกที่ 2 ทรงยกสถานะเมืองแห่งนี้ขึ้นเป็นเสรีรัฐนครซึ่งอยู่ใต้การปกครองโดยตรงของจักรพรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ ลูเบ็คตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเทรฟ (Trave River) ซึ่งเอื้อให้ลูเบ็คมีชัยภูมิการค้าที่ดี พ่อค้าลูเบ็คยังสามารถควบคุมเส้นทางคมนาคมทางน้ำที่สำคัญทั้งแม่น้ำเอลเบกับแม่น้ำสเต็ดนิทส์ (Stecknits) อีกด้วย เมืองลูเบ็คยังอยู่ใกล้บริเวณทะเลสกาเนียซึ่งเป็นเขตพื้นที่การทำประมงปลาเฮอริงที่สำคัญของยุโรป กล่าวได้ว่าลูเบ็คเป็นเมืองการค้าที่สำคัญยิ่งทางตอนเหนือของเยอรมันและยังเป็นเมืองอิสระจากการแทรกแซงของเจ้าผู้ปกครองท้องถิ่นจึงทำให้ลูเบ็คเป็นศูนย์กลางทางการค้าของฮัน

⁴ Johannes Schildhauer, *The Hansa: History and Culture*, (Leipzig: Leipzig Press, 1985), p. 216.

⁵ Helen Zimmern, (1969), pp. 202-203.

ชาติที่เชื่อมต่อไปยังคาบสมุทรสแกนดิเนเวียรวมทั้งยุโรปตะวันออกและตะวันตกเช่นกัน ในศตวรรษที่ 14 ลูเบ็คได้รับการขานนามว่าเป็นราชินีแห่งฮันซา (Queen of the Hansa) เพราะเป็นเมืองที่ใหญ่ที่สุดและมีความสำคัญสูงสุดของสันนิบาต แม้กระทั่งพระเจ้าชาร์ลที่ 4 ยังทรงยกย่องลูเบ็คเป็นหนึ่งในห้าเมืองที่ยิ่งใหญ่ของยุโรปอีกด้วย

ในระยะแรกนับแต่ศตวรรษที่ 13-14 สันนิบาตฮันซาแบ่งโครงสร้างการจัดตั้งกลุ่มสมาชิกในพื้นที่ต่างๆ ของเยอรมันเป็นสามกลุ่ม⁶ กลุ่มแรกคือบิรวารเมืองแคว้นเวินด์กับแคว้นแซกซอน (Wendish and Pomeranian Circle) ซึ่งมีศูนย์กลางสำคัญอยู่ที่เมืองลูเบ็ค กลุ่มที่สองคือบิรวารเมืองแคว้นเวสฟาเลียกับแคว้นปรัสเซีย (Westphalian and Prussian Circle) ซึ่งมีศูนย์กลางสำคัญอยู่ที่เมืองโคโลญจ์กับเมืองดอร์ทมุนด์ และกลุ่มที่สามคือบิรวารเมืองแคว้นก็อทแลนด์ ลิโวเนีย และสวีเดน (Gotland Livonian and Swedish Circle) ซึ่งมีศูนย์กลางสำคัญอยู่ที่เมืองวิสบีกับเมืองริกา โดยแต่ละกลุ่มจะมีการเลือกเอลเดอร์แมน (eldermen) จำนวน 2 คนและสมาชิกปกครองร่วมอีก 6 คนเพื่อทำหน้าที่ควบคุมสมาชิกในกลุ่มเมืองต่างๆ ภายในแคว้นในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจและให้ความช่วยเหลือระหว่างกัน

ทุกปีเอลเดอร์แมนและสมาชิกปกครองทั้งสามกลุ่มจะต้องมาประชุมพร้อมกันที่ลูเบ็ค ซึ่งเป็นเมืองหลวงของสันนิบาตเพื่อรับทราบนโยบายและวางแผนด้านเศรษฐกิจร่วมกัน อย่างไรก็ตามก็ดีเมื่อสันนิบาตขยายตัวมากขึ้นโดยมีสมาชิกเข้าร่วมทั้งในเยอรมันและต่างแดนทำให้ที่ประชุมของสันนิบาตจำเป็นต้องปรับโครงสร้างเพื่อรองรับความเติบโตทางเศรษฐกิจ กระทั่งใน ค.ศ. 1554 สันนิบาตได้ปรับโครงสร้างการบริหารใหม่อีกครั้งตั้งนี้ กลุ่มแรกคือกลุ่มเวินด์ซึ่งมีบิรวารเมืองในแคว้นเวินด์กับปอมเมอราเนีย (Wendish and Pomeranian Circle) ศูนย์กลางสำคัญอยู่ที่ลูเบ็ค กลุ่มที่สองคือกลุ่มแซกซอน เฮอร์ลิงเกียและบรันเดนบูร์ก (Saxon Thuringian and Brandenburg Circle) ศูนย์กลางสำคัญอยู่ที่บรันสวิกกับมัทเดบูร์ก กลุ่มที่สามคือกลุ่มบอลติก มีบิรวารเมืองในแคว้นปรัสเซีย ลิโวเนีย สวีเดน รวมทั้งเมืองบิรวารในฝั่งทะเลบอลติกตะวันออก (Prussian Livonian Swedish and Baltic Circle) ศูนย์กลางสำคัญอยู่ที่เมืองดานซิก กลุ่มที่สี่คือกลุ่มเวสฟาเลียมีบิรวารเมืองในแคว้นไรน์ เวสฟาเลียและเนเธอร์แลนด์ (Rhine Westphalian and Netherland Circle) ศูนย์กลางสำคัญอยู่ที่เมืองโคโลญจ์ และกลุ่มที่ห้าคือสถานีการค้าใหญ่ต่างแดนหรือคอนตอร์ (Kontors) ที่พ่อค้าเยอรมันร่วมกันจัดตั้งขึ้น อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะมีการปกครองที่เป็นเอกเทศแต่เมืองต่างๆ เหล่านี้ยังคงมีสถานะเป็นवासเชิลของจักรพรรดิโรมัน

⁶ Philippe Dollinger, (1964), p. 47.

อันศักดิ์สิทธิ์ กล่าวได้ว่านับแต่ศตวรรษที่ 15 เรื่อยมา สันนิบาตฮันซาเป็นสถาบันองค์กรทางเศรษฐกิจที่เติบโตและเข้มแข็งอย่างมากอีกทั้งยังมีส่วนผลักดันการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของยุโรปตอนเหนืออย่างต่อเนื่อง

แผนที่แสดงตำแหน่งคอนตอร์ทั่วภูมิภาคของสันนิบาตฮันซา

ที่มา: www.bergenfjords.com

นอกจากนี้สันนิบาตฮันซายังมีตำแหน่งบริหารที่เรียกว่า “เคาท์เตอร์” (counters) ซึ่งมีสถานะเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการค้าสันนิบาตต่างแดน ตำแหน่งเคาท์เตอร์มีทั้งสิ้นหำคนโดยประจำอยู่ที่คอนตอร์ใหญ่ทั้งห้าได้แก่เคาท์เตอร์แห่งวิสบี้ นอฟโกรอด เบอร์เกิน บรูจส์ และลอนดอน เคาท์เตอร์เหล่านี้ทำหน้าที่ประสานงานให้ความช่วยเหลือแก่พ่อค้าฮันซาที่เดินทางมาค้าขายในท้องถิ่นตนรวมทั้งทำหน้าที่ติดต่อกับพ่อค้าชาวพื้นเมือง คอนตอร์เหล่านี้ถือเป็นเขตพื้นที่พิเศษที่พ่อค้าเยอรมันได้รับอนุญาตจากเจ้าผู้ครองนครในดินแดนนั้น แม้ว่าคอนตอร์จะมีลักษณะเป็นเมืองกึ่งเสรีซึ่งได้รับสิทธิจากผู้ปกครองในดินแดนดังกล่าวแต่ยังคงต้องปฏิบัติตามกฎหมายของเจ้าของดินแดนอย่างเคร่งครัด

นับตั้งแต่การก่อตั้งคอนตอร์ตามภูมิภาคต่างๆ ทางตอนเหนือของยุโรปทั้งที่นอฟโโกรด เบอร์กีน ลอนดอน บรูจส์ และลอนดอน โดยมีลูเบ็คเป็นศูนย์กลางใหญ่สำคัญของสันนิบาต สถานีการค้าใหญ่ต่างแดนเหล่านี้จึงกลายเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงเศรษฐกิจที่สำคัญแก่เยอรมัน เป็นอย่างยิ่ง คอนตอร์ยังทำหน้าที่รวบรวมสินค้าท้องถิ่นพื้นเมืองรวมทั้งเป็นคลังสินค้าขนาดใหญ่ และยังทำหน้าที่ประสานงานให้ความช่วยเหลือทางการเงิน สินเชื่อระหว่างพ่อค้าฮันซากับพ่อค้าพื้นเมือง ด้วยเหตุนี้คอนตอร์จึงกลายเป็นลักษณะพิเศษของสันนิบาตฮันซาเป็นอย่างมาก คอนตอร์แต่ละแห่งยังมีสถานะเป็นศูนย์กลางสำคัญกระจายสินค้าของพ่อค้าเยอรมันแก่พ่อค้าพื้นเมืองเพื่อนำสินค้าไปขายต่อยังท้องถิ่นทางไกลรวมทั้งยังเป็นตลาดกลางค้าส่งสินค้าท้องถิ่นด้วยเช่นกัน ดังเช่น คอนตอร์แห่งเบอร์เกินซึ่งอยู่ทางตอนเหนือของสแกนดิเนเวียเป็นศูนย์กลางการผลิตปลาคอดตากแห้งและน้ำมันปลาซึ่งรวบรวมมาจากดินแดนรอบข้างสแกนดิเนเวีย คอนตอร์แห่งลอนดอนเป็นศูนย์กลางผ้าขนสัตว์ เหล็ก ชุดเกราะ หรือคอนตอร์แห่งบรูจส์ซึ่งเป็นศูนย์กลางการค้าเกลือที่มาจากฝรั่งเศสและคาบสมุทรไอบีเรีย เป็นต้น

ความรุ่งเรืองของสันนิบาตฮันซากับการพัฒนาเศรษฐกิจยุโรปตอนเหนือ

ในศตวรรษที่ 15 สันนิบาตฮันซารุ่งเรืองถึงขีดสุด ในเวลานี้มีสมาชิกทั้งจากเยอรมัน รวมทั้งดินแดนต่างๆ ทางตอนเหนือของยุโรปเข้าร่วมดำเนินการค้ากว่าสองร้อยเมือง เมืองสำคัญส่วนใหญ่ที่เข้าร่วมมักตั้งอยู่บริเวณทางออกของทะเลรวมทั้งบริเวณริมแม่น้ำสำคัญที่ใช้คมนาคมในยุโรปทำให้สันนิบาตเป็นองค์กรที่มีอิทธิพลทางการค้าอย่างยิ่งเนื่องจากควบคุมบริเวณภูมิศาสตร์ที่สำคัญไว้ อิทธิพลของกลุ่มพ่อค้าฮันซาครอบคลุมนับตั้งแต่ฝั่งตะวันตกจนถึงฝั่งตะวันออกรวมทั้งตอนเหนือของยุโรปโดยแบ่งเขตเศรษฐกิจออกเป็นดังนี้

ในยุโรปตะวันตก สันนิบาตฮันซาเริ่มต้นจัดตั้งสถานีการค้าแห่งแรกที่อังกฤษ โดยราวศตวรรษที่ 12 พ่อค้าฮันซาได้รับสิทธิการค้าจากพระเจ้าริชาร์ดที่ 1 ทั้งนี้เพราะใน ค.ศ. 1149 ขณะที่พระองค์ทรงร่วมทำสงครามครูเสดซึ่งเป็นสงครามศาสนาระหว่างชาวคริสต์กับชาวมุสลิม พระองค์ทรงขอความช่วยเหลือด้านการเงินจากกลุ่มพ่อค้าฮันซาที่เข้ามาค้าขายยังอังกฤษ กลุ่มพ่อค้าฮันซาเองนั้นก็ให้ความช่วยเหลือแก่พระองค์เป็นอย่างดี ด้วยเหตุนี้พ่อค้าฮันซาจึงได้รับสิทธิยกเว้นภาษีบางประการ นอกจากนี้พระเจ้าริชาร์ดยังทรงมอบสิทธิการจัดงานแสดงสินค้าที่อังกฤษแก่พ่อค้าฮันซาด้วย

ใน ค.ศ. 1157 พ่อค้าฮันซาจากเมืองโคโลญจ์ได้รับพระราชานุญาตดำเนินการการค้าในกรุงลอนดอน ทำให้ต่อมาพ่อค้าโคโลญจ์สามารถจัดตั้งสถานีการค้าอยู่ที่เมืองลินน์ ฮัลล์

ยาร์เมิร์ช บอสตัน ต่อมาใน ค.ศ. 1266 พระเจ้าเฮนรีที่ 2 ทรงพระราชทานกฎบัตรให้พ่อค้าฮันซา⁷ โดยให้สามารถเดินทางซื้อขายสินค้าอย่างเสรีทั่วเกาะอังกฤษทำให้มีพ่อค้าเยอรมันหลายเมืองต่างทยอยเดินทางเข้ามาประกอบกิจการการค้าตามเมืองสำคัญของอังกฤษและยังควบคุมเหมืองแร่ดีบุกซึ่งเป็นแหล่งทรัพยากรที่สำคัญของอังกฤษไว้อีกด้วย ใน ค.ศ. 1281 พ่อค้าเมืองดอร์ทมนต์ได้ยกสถานะลอนดอนเป็นคอนตอร์ซึ่งเป็นสถานการค้าใหญ่ที่สุดบนเกาะอังกฤษ⁸ เมื่ออังกฤษเจริญเติบโตทางการค้ามากขึ้นสมาชิกพ่อค้าในเมืองต่างๆ ก็เข้ามาค้าขายกับพ่อค้าอังกฤษเพิ่มขึ้นเช่นกัน เช่น พ่อค้าโคโลญจ์ดำเนินการค้าที่ลอนดอน พ่อค้าฮัมบูร์กดำเนินการค้าที่ยาร์เมิร์ช พ่อค้าปรัสเซียดำเนินการค้าที่ลินันกับฮัลล์และพ่อค้าลูเบ็คดำเนินการค้าที่บอสตันเป็นต้น การค้าของพ่อค้าฮันซายังมีส่วนสำคัญที่ทำให้อังกฤษพัฒนาเศรษฐกิจในปลายยุคกลางอย่างมาก

หลังประสบความสำเร็จในการจัดตั้งสถานีการค้าต่างๆ ทั่วอังกฤษแล้ว พ่อค้าฮันซายังบุกเบิกขยายเส้นทางการค้าในฝั่งตะวันตกอย่างต่อเนื่อง ในต้นศตวรรษที่ 13 พ่อค้าฮันซาได้ตั้งสถานีการค้าขึ้นที่เมือง บรูกจ์ (Bruges) ซึ่งเป็นเมืองเก่าแก่แห่งหนึ่งในแคว้นแฟลนเดอร์ ทั้งนี้เนื่องจากสมัยก่อนช่วงยุคกลางบรูกจ์เคยมีพ่อค้าเดินทางค้าขายสินค้าใกล้กับปราสาทขุนนาง พ่อค้าฮันซาจึงพินฟู่อรรอยการค้าเก่าของเมืองนี้ทำให้ต่อมาเมืองบรูกจ์เริ่มขยายตัวทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในศตวรรษที่ 14-15 บรูกจ์เป็นศูนย์กลางการค้าผ้าขนสัตว์ เสื้อผ้าสำเร็จรูป ศูนย์กลางนำเข้าไวน์และเกลือทะเลจากฝรั่งเศสและไอบีเรีย อีกทั้งยังกลายเป็นตลาดนัดศูนย์กลางของพ่อค้าในกลุ่มดินแดนต่ำต่อมาด้วย⁹ บรูกจ์ถูกยกสถานะเป็นคอนตอร์ของสันนิบาตทำให้สินค้าของคอนตอร์บรูกจ์จำนวนมากแพร่ขยายไปไกลจนถึงบริเวณคาบสมุทรไอบีเรียแม้กระทั่งพ่อค้าอิตาลียังต้องเดินทางทำการค้าขายกับพ่อค้าฮันซาที่เมืองแห่งนี้เพื่อรับสินค้าไปขายต่อยังบริเวณยุโรปตอนล่าง ความสำเร็จของการจัดตั้งสถานีการค้าย่อยรวมทั้งสถานีการค้าใหญ่ต่างแดนหรือคอนตอร์ในยุโรปตะวันตกของสันนิบาตฮันซายังมีผลให้พ่อค้าเยอรมันสามารถควบคุมเส้นทางการค้าบริเวณทะเลเหนือไว้จนสิ้น เนื่องจากทะเลดังกล่าวเป็นเส้นทางลำเลียงสินค้านานาชนิดที่นำเข้ามาและส่งออกจากยุโรปตะวันตกมายังลูเบ็คในฐานะศูนย์กลางสำคัญของตลาดฮันซา

⁷ Elizabeth Gee Nash, *The Hansa: Its History and Romance*, (California: University of California, 1929), p. 8.

⁸ Philippe Dollinger, (1964), p. 5.

⁹ Jean H. O. L. M. Pirenne, *Economic and Social History of Medieval Europe*, (London: Routledge & Kegan Paul, 1961), p. 124.

ในยุโรปตะวันออก แรกเริ่มพ่อค้าฮันซาจากแคว้นเวสฟาเลียดำเนินการติดต่อกับพ่อค้ารัสเซียมาเป็นเวลานาน ในระยะแรกพ่อค้าฮันซาสร้างสถานีการค้าขึ้นที่บริเวณเซนต์ปีเตอร์ซ็อฟ (St. Petersburg) หรือเมืองนอฟโกรอดซึ่งเป็นเมืองเก่าที่พ่อค้าเกาะก๊อทแลนด์เคยตั้งเป็นศูนย์กลางท่าเรือติดต่อระหว่างก๊อทแลนด์กับรัสเซีย¹⁰ ต่อมาภายหลังพ่อค้าเยอรมันเริ่มเข้ามาตั้งถิ่นฐานการค้ามากขึ้นเรื่อยๆ นอฟโกรอดถูกยกสถานะเป็นสถานีการค้าใหญ่ขึ้นในราว ค.ศ. 1207 โดยทำหน้าที่ควบคุมจัดเก็บสินค้ารวมทั้งอำนวยความสะดวกแก่พ่อค้าฮันซาที่เดินทางติดต่อกับชายฝั่งบอลติก¹¹ ต่อมาพ่อค้าเยอรมันยังสร้างเมืองชเลสวิก (Schleswig) เป็นเมืองท่าอีกแห่งต่อจากนอฟโกรอด นอกจากนี้พ่อค้าฮันซายังจัดตั้งสถานีการค้าย่อยที่สำคัญอีกแห่งคือเมืองริกาซึ่งเป็นเมืองที่มีชื่อเสียงทางการทำประมงปลาเฮอริง ธุรกิจการซื้อขายปลาเฮอริงในเมืองนี้มีเพียงกลุ่มพ่อค้าฮันซาเท่านั้นที่สามารถทำได้เนื่องจากกลุ่มพ่อค้าฮันซาได้ขอสัมปทานการผูกขาดปลาชนิดนี้จากผู้ครองนคร

ขณะที่ยุโรปตอนเหนือ พ่อค้าฮันซาเริ่มติดต่อกับพ่อค้าสแกนดิเนเวียภายหลังจากที่พระเจ้าคnutที่ 1 (Knut I ค.ศ. 1150-1197) แห่งสวีเดนกับพระเจ้าเฮนรีที่ 8 แห่งอังกฤษทำสนธิสัญญาข้อตกลงทางการค้าระหว่างกันเมื่อ ค.ศ. 1173 โดยอนุญาตให้พ่อค้าทั้งสองชาติดำเนินการค้าได้อย่างเสรี¹² (Dollinger, 1964: 35) ใน ค.ศ. 1251 พ่อค้าเยอรมันสร้างเมืองสต็อกโฮล์ม (Stockholm) เป็นสถานีการค้าย่อย เมืองแห่งนี้ใช้ติดต่อระหว่างพ่อค้าฮันซากับพ่อค้าสวีเดน รวมทั้งพ่อค้าพื้นเมืองในคาบสมุทรสแกนดิเนเวียทั้งนอร์เวย์และฟินแลนด์ด้วยเหตุนี้จึงทำให้การค้าของสันนิบาตขยายตัวอย่างรวดเร็ว¹³ ต่อมาพ่อค้าฮันซาได้สร้างเมืองเบอร์เก็น (Bergen) เพื่อเป็นสถานีการค้าใหญ่อีกแห่งติดต่อกับพ่อค้านอร์เวย์โดยตรง ใน ค.ศ. 1294 พระเจ้าอีริกที่ 2 แห่งนอร์เวย์ทรงประทานคริสต์มาสแก่พ่อค้าฮันซาเป็นกรณีพิเศษเนื่องจากพ่อค้าฮันซาสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจแก่นอร์เวย์ พ่อค้าเยอรมันยังได้รับพระราชานุญาตจากกษัตริย์นอร์เวย์ในการดำเนินการซื้อขายสินค้านานาชนิด ได้แก่ ข่ง ซึ่ผึ้ง อำพัน งุ่นตากแห้ง ขนสัตว์ เพื่อนำไปจำหน่ายต่อยังสถานีการค้าต่างๆ จนทำให้ต่อมาพ่อค้าฮันซาควบคุมเส้นทางการค้าในทะเลบอลติกรวมทั้งรัสเซียตอนในได้สำเร็จ ต่อมาเมืองเบอร์เก็นได้ถูกยกสถานะเป็นคอนตอร์เพื่อควบคุมเส้นทางการติดต่อและการค้าขายในสแกนดิเนเวียโดยเฉพาะ

¹⁰ Elizabeth Gee Nash, (1929), p. 124.

¹¹ Johannes Schildhauer, (1985), p.38.

¹² Philippe Dollinger, (1964), p. 35.

¹³ Philippe Dollinger, (1964), p. 36.

กล่าวได้ว่าพ่อค้าฮันซาทำหน้าที่เป็นตัวกลางสำคัญในการซื้อขายสินค้าเพื่อนำไปจำหน่ายยังยุโรปตะวันตกกับยุโรปตะวันออก สินค้าที่สำคัญของยุโรปตะวันออกซึ่งได้แก่ ขนสัตว์ ผลไม้ตากแห้ง เส้นใยป่าน ข้าวสาลี ชุง ไม้แปรรูปมีสถานียการค้าใหญ่ที่นอฟโกรอด ขณะที่สินค้าสำคัญของยุโรปตอนเหนือหรือสแกนดิเนเวียได้แก่ ชุง ขี้ผึ้ง อำพัน ขนสัตว์ น้ำมันดิน น้ำมันปลา มีสถานียการค้าใหญ่ที่เบอร์เกิน สินค้าจำนวนมากจากคอนตอร์เหล่านี้จะถูกลำเลียงมายังเมืองท่าสำคัญของสันนิบาตเพื่อทำหน้าที่ส่งไปจำหน่ายยังยุโรปตะวันตกทั้งที่แฟลนเดอร์กับอังกฤษ จากนั้นพ่อค้าฮันซาจะนำสินค้าจากยุโรปตะวันตกโดยเฉพาะเสื้อผ้าขนสัตว์สำเร็จรูป เกือบรวมทั้งสินค้าแปรรูปนานาชนิดกลับมายังสถานียการค้าใหญ่ในลูเบ็คก่อนที่จะถูกส่งต่อหวนเวียนไปจำหน่ายตามสถานียการค้าภูมิภาคต่างๆ ทั้งยุโรปตะวันออกและยุโรปเหนือ ด้วยเหตุนี้พ่อค้าฮันซาจึงทำหน้าที่เสมือนเป็นตัวกลางฟันเฟืองในการกระจายสินค้าท้องถิ่นไปตามภูมิภาคต่างๆ โดยมีเมืองลูเบ็คเป็นศูนย์กลางสำคัญ ในราวศตวรรษที่ 15 พ่อค้าฮันซาได้สร้างเมืองท่ารองรับขบวนเรือสินค้าที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่เมืองเอลบิง(Elbing) ธอร์น(Thorn) ราวัล(Raval) ดอร์พัท(Dorpat) เพอนาว(Pernau) และโคนิกส์เบอร์ก(Konigsberg) ซึ่งตั้งอยู่ในแคว้นลิโวเนียเป็นเมืองท่าเพื่อใช้รองรับสินค้าที่มีเป็นจำนวนมากจากคอนตอร์ทั่วภูมิภาค

ในช่วงศตวรรษที่ 15-16 สินค้าส่งออกหลักสำคัญมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น โดยสินค้าที่สร้างกำไรมหาศาลแก่พ่อค้าประกอบด้วย ัญพิช ฝ้ายลินิน เบียร์ ไวน์ เกลือ ปลา เหล็ก ขี้ผึ้ง ไม้ ชุง ซึ่งเป็นสินค้าที่นำมาจากทั้งสามภูมิภาคใหญ่ทางตอนเหนือ สินค้าเหล่านี้จะถูกลำเลียงต่อมายังลูเบ็คซึ่งเป็นศูนย์กลางตลาดใหญ่หรือเมืองท่าใกล้เคียงทั้งฮัมบูร์ก เบรเมน โคโลญจ์ จากนั้นพ่อค้าเยอรมันจะลำเลียงสินค้าเหล่านี้ส่งต่อไปยังเส้นทางคมนาคมต่างๆ ทั้งถนน แม่น้ำเพื่อจำหน่ายสินค้าให้กับพ่อค้าพื้นเมืองตอนในของยุโรป จากนั้นพ่อค้าเหล่านี้จะนำสินค้าไปขายต่อยังพื้นที่ที่ห่างไกล¹⁴ ปัจจัยสำคัญที่ทำให้สันนิบาตฮันซามีอิทธิพลควบคุมพื้นที่ทะเลเหนือกับทะเลบอลติกเนื่องจากสันนิบาตมีกองเรือประจำการเป็นจำนวนมาก เรือสินค้าเหล่านี้มาจากการร่วมมือระหว่างเหล่าสมาชิกที่ต้องส่งกองเรือประจำการแก่สันนิบาตตามข้อตกลงทำให้กองเรือฮันซาปรากฏอยู่ทั่วน่านน้ำกว่าหนึ่งพันลำ เรือของพ่อค้าฮันซาถือเป็นแบบลักษณะเฉพาะในยุคกลางตอนปลายที่เรียกว่าเรือค็อก (cog boat) โดยดัดแปลงมาจากเรือไวคิงของชาวสแกนดิเนเวีย เรือค็อกของพ่อค้าฮันซาได้ไม้ซุงที่มาจากเมืองนอฟโกรอดจึงทำให้มีการต่อเรือขึ้นอย่างกว้างขวาง

¹⁴ Helen Zimmern, (1969), pp. 95-97.

ขบวนเรือสินค้าที่ลำเลียงโดยเรือค็อก

ที่มา: www.cornerstonesworld.com

ลูเบ็คและดานซิกเป็นศูนย์กลางสำคัญของการทำอุตสาหกรรมการต่อเรือยุโรปตอนเหนือเนื่องจากช่างต่อเรือเยอรมันมีความรู้และทักษะเป็นอย่างมาก สันนิบาตสามารถส่งออกเรือสินค้าจำหน่ายไปทั่วยุโรปแม้กระทั่งพ่อค้าอิตาลียังส่งเรือค็อกเยอรมันจากทั้งสองเมืองใหญ่แห่งนี้ แม้ว่าพ่อค้าดัตช์พยายามจะยกสถานะอัมสเตอร์ดัมเป็นศูนย์กลางการต่อเรือทัดเทียมกับสันนิบาตฮันซาแต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จเนื่องจากช่างต่อเรือดัตช์ยังไม่มีทักษะเทียบเท่ากับช่างเยอรมัน

นอกจากความเข้มแข็งทางกองเรือของฮันซาที่ทำให้สันนิบาตควบคุมน่านน้ำทะเลได้แล้ว สันนิบาตฮันซายังมีอำนาจควบคุมดินแดนตอนในของเยอรมันเช่นกันทั้งนี้สืบเนื่องจากขบวนสินค้าพ่อค้าเยอรมันได้รับความคุ้มครองจากอัศวินทิวทัน (Teutonic Knights) สำนักอัศวินทิวทันเกิดขึ้นจากการที่พ่อค้าลูเบ็คให้ความช่วยเหลือด้านการเงินแก่อัศวินเหล่านั้นนับแต่สมัยสงครามครูเสด ทำให้สันนิบาตฮันซากับสำนักอัศวินทิวทันต่างมีสายสัมพันธ์ที่แนบแน่นทาง

ประวัติศาสตร์ร่วมกัน¹⁵ อีกทั้งต่อมาพ่อค้าฮันชาวยังให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่อัศวินโดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำสงครามขยายพรหมแดนพิชิตแคว้นปรัสเซียในราวศตวรรษที่ 13 รวมทั้งการจัดซื้ออาวุธและชุดเกราะให้แก่อัศวิน ผลประโยชน์ที่เกื้อหนุนพึ่งพาหะหว่างกันนี้เองทำให้พ่อค้าเยอรมันได้รับความคุ้มครองความปลอดภัยจากกลุ่มอัศวินขณะที่อัศวินได้รับความช่วยเหลือด้านการเงินเป็นการตอบแทน ต่อมาอัศวินตีตัวตันทิ้งขยายเส้นทางพรหมแดนสู่ฝั่งทะเลบอลติกซึ่งมีทรัพยากรจำนวนมาก ดินแดนเหล่านี้เป็นพื้นที่ของพวกนอกรีตศาสนาที่ไม่ประสงค์ติดต่อกับบุคคลภายนอก เมื่ออัศวินตีตัวตันทิ้งการสู้รบขยายแนวพรหมแดนสำเร็จพ่อค้าฮันชาจะเข้าไปบุกเบิกทรัพยากรรวมทั้งการจัดตั้งสถานีทางการค้าต่างแดนขึ้น

สันนิบาตฮันชากับสถานะความเป็นผู้นำอำนาจทางทะเล

ในยุครุ่งเรืองของสันนิบาตฮันชา ลูเบ็คกลายเป็นสถานีการค้าใหญ่ของสันนิบาตทั้งยังได้รับการยกย่องเป็นเมืองชั้นนำของโลก ณ ขณะนั้น ลูเบ็คควบคุมเส้นทางการค้านับจากทะเลเหนือจนถึงทะเลบอลติกโดยมีคอนตอร์ตามพื้นที่ต่างๆ เชื่อมโยงเครือข่ายการค้าระหว่างดินแดนทางยุโรปเหนือเข้าด้วยกัน ในศตวรรษที่ 15 สันนิบาตฮันชาเป็นองค์กรที่มีขนาดใหญ่ที่สุดสิ่งสำคัญที่ทำให้สันนิบาตฮันชารุ่งเรืองทางการค้าเป็นผลมาจากการสร้างเรือค็อกซึ่งเป็นเรือนวัตกรรมแบบใหม่ที่ใช้ขนส่งลำเลียงสินค้าในทะเลทางตอนเหนือของยุโรป เรือค็อกจำนวนมากถูกใช้เป็นขบวนเรือคาราวาลขนส่งสินค้าโดยดัดแปลงปรับปรุงมาจากเรือไวกิงส์ของชาวสแกนดิเนเวียเพื่อใช้บรรทุกสินค้าโดยเฉพาะ เรือค็อกมีความแข็งแรงและทนต่อคลื่นทะเล รูปแบบของเรือมีเพียงเสาบังคับทิศทางลมเพียงลำเดียวและใบเรือรูปสี่เหลี่ยม สันนิบาตเรือมีลักษณะเรียกว่าว้างซึ่งเหมาะแก่การเล่นเรือในแหล่งน้ำที่ไม่ลึกโดยเฉพาะบริเวณทะเลบอลติกและทะเลเหนือ ทว่าเรือชนิดนี้ยังมีข้อจำกัดในการบรรทุกสินค้า ด้วยเหตุนี้การเดินทางแต่ละครั้งของพ่อค้าฮันชาจึงจำเป็นต้องใช้เรือค็อกจำนวนหลายลำเดินทางเกาะกลุ่มเป็นขบวนเรือสินค้าขนาดใหญ่ ลักษณะพิเศษของขบวนเรือค็อกฮันชานั้นจะมีเรือค็อกลำหนึ่งแล่นนำขบวนเรือโดยใช้ธงเรือรูปสามเหลี่ยมที่มีแถบข้างบนสีขาวและข้างล่างนั้นสีแดงเป็นธงสัญลักษณ์ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของสันนิบาต¹⁶ ต่อมาในปลายศตวรรษที่ 14 เรือชนิดนี้ถูกดัดแปลงเพื่อทำเป็นเรือรบติดอาวุธคุ้มครองขบวนสินค้าทำให้กองเรือฮันชามีอิทธิพลอย่างมาก

ความยิ่งใหญ่ของกองเรือสันนิบาตแข็งแกร่งยิ่งขึ้นเมื่อมีการจัดตั้งกองกำลังทหารเรือรบโดยเฉพาะเพื่อคุ้มครองกองเรือสินค้าที่เดินทางค้าขายต่างแดน นับแต่ทศวรรษที่ 1360 เป็นต้น

¹⁵ Ibid., pp.158-159.

¹⁶ Johannes Schildhauer, (1985), pp. 152-153.

มากองเรือรบสันนิบาตอันซามีอิทธิพลควบคุมพื้นที่ทั่วยุโรปรวมทั้งทะเลบอลติกและไกลจนถึงทะเลนอร์วีเจียน สิ่งสำคัญที่เป็นแรงผลักดันให้กองเรือรบอันซามีความเกรียงไกรในสมัยนั้นเป็นผลมาจากการได้รับชัยชนะเหนือพระเจ้าวัลดีมาร์แห่งอาณาจักรเดนมาร์ก ชัยชนะครั้งนี้ทำให้สันนิบาตสามารถยึดครองน่านน้ำอย่างเบ็ดเสร็จและสร้างความครั้นคร้ามต่อดินแดนรอบข้างเป็นอย่างมาก

การทำสงครามระหว่างเดนมาร์กกับสันนิบาตอันซาเริ่มต้นขึ้นเมื่อพระเจ้าวัลดีมาร์ อัทเทอร์แด็ก (Waldemar Atterdag ค.ศ.1321-1375) ทรงริษยาถึงความมั่งคั่งของสันนิบาตอิกทั้งไม่พอพระทัยที่พ่อค้าฮันซารุกกล้าเขตอำนาจการทำการประมงของชาวเดนมาร์ก ดังนั้นพระองค์จึงทรงนำกองทัพเรือรบเดนมาร์กยึดทะเลสกาเนียและถือสิทธิครอบครองทะเลดิงกล่าว¹⁷ ต่อมาใน ค.ศ. 1361 พระเจ้าวัลดีมาร์ยังทรงนำทัพเรือเข้าโจมตีสวีเดนซึ่งเป็นฐานที่มั่นทางการค้าใหญ่ของสันนิบาตบนเกาะก้อทแลนด์รวมทั้งยึดเกาะโอแลนด์ (Oland) ซึ่งอยู่บริเวณใกล้สวีเดนอีกด้วย กล่าวกันว่าสาเหตุสำคัญที่พระองค์ทรงนำกองทัพโจมตีก้อทแลนด์เนื่องจากทรงเจ็บแค้นพระทัยที่ชาวเมืองก้อทแลนด์ร้องเพลงพื้นเมืองอันมีท่วงทำนองเยาะเย้ยพระองค์ เมื่อทรงทำสงครามชนะชาวก้อทแลนด์และยังประหารชีวิตชาวเมืองบนเกาะกว่า 1,800 คน พระเจ้าวัลดีมาร์ยังมีรับสั่งให้เรือถอนทำลายกำแพงเมืองทั้งหมดที่พ่อค้าฮันซาสร้างขึ้นทั้งยังบังคับให้ชาวเมืองนำทรัพย์สินจำนวนมากจ่ายค่าปฏิกรรมสงครามแก่พระองค์ในครั้งนั้น

ด้วยเหตุนี้เคาท์เตอร์แห่งวิสบีจึงประกาศสงครามต่อพระองค์ ขณะเดียวกันเขายังร้องขอความช่วยเหลือทางกองทหารจากสันนิบาตกลุ่มเวินด์รวมทั้งสมาชิกสันนิบาตกลุ่มต่างๆ เพื่อทำสงครามกับเดนมาร์กครั้งนี้ อย่างไรก็ตามก็มีเพียงสันนิบาตกลุ่มเวินด์เท่านั้นที่ประกาศทำสงครามกับเดนมาร์ก ขณะที่สมาชิกสันนิบาตทั้งกลุ่มเวสฟาเลียกับปรัสเซียต่างไม่ยกทัพพันสงครามเนื่องจากเกรงว่าพ่อค้าในเมืองต่างๆของตนอาจได้รับผลกระทบทางการค้า ในที่สุดที่ประชุมสภาอันซามีมติเลือกโจฮันน์ วิตเตินบอร์ก (Johann Wittenborg) เป็นผู้ดำเนินการทำสงครามกับเดนมาร์กครั้งนี้ กองทัพเรือสันนิบาตเข้าโจมตีกรุงโคเปนเฮเกนเมืองหลวงเดนมาร์กและยังทำลายป้อมปราการตามแนวชายฝั่งบริเวณทะเลสกาเนีย แต่อย่างไรก็ดีต่อมาใน ค.ศ. 1362 วิตเตินบอร์กกลับเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ต่อกองเรือเดนมาร์กที่เมืองเฮลซิงบอร์ก (Helsingborg) ซึ่งเป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญของการรบอิกทั้งสันนิบาตหมยมั่นว่ากองเรือรบของอันซาน่าจะยึดครองเมืองนี้ได้สำเร็จ ทำให้กองเรือรบสันนิบาตเสียหายอย่างมาก¹⁸ สาเหตุหลักความพ่ายแพ้

¹⁷ Helen Zimmern, (1969), p. 53.

¹⁸ Johannes Schildhauer, (1985), pp. 46-48.

ครั้งนี้เป็นผลมาจากการวางแผนที่ผิดพลาดในการจัดกำลังพลต่อสู้ทั้งทางบกและทางทะเลและทำให้สันนิบาตต้องสูญเสียเรือคือกเป็นจำนวนมาก ในที่สุดสันนิบาตอันชาจำต้องยินยอมทำสัญญาอาร์ดิงบอร์ก (treaty of Vordingborg) ในค.ศ. 1365 โดยยอมรับความพ่ายแพ้ สันนิบาตอันชาหมดอำนาจอย่างสิ้นเชิงในเมืองเฮลซิงบอร์กและยังต้องคืนเมืองโคเปนเฮเก้นรวมทั้งทะเลสาบเนียให้กับเดนมาร์กตามเดิม ผลของสนธิสัญญาฉบับนี้สร้างความอภัยแก่กองทัพเรือสันนิบาตที่ได้ชื่อว่าเข้มแข็งที่สุดในทะเลเหนือของยุโรป ขณะเดียวกันวิตเดินบอร์กซึ่งเป็นผู้นำศึกของสันนิบาตยังถูกตัดสินประหารชีวิตอีกด้วย

อย่างไรก็ดีสถานการณ์เริ่มเปลี่ยนไปเมื่อดยุกอัลเบิร์ตแห่งเม็คเลินบูร์ก (Duke Albrecht of Mecklenburg) ได้รับการแต่งตั้งเป็นกษัตริย์องค์ใหม่แห่งสวีเดนเมื่อ ค.ศ. 1364 เนื่องจากบรรพบุรุษมีสายสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้อกับราชบัลลังก์สวีเดน อีกทั้งก่อนหน้านี้นขุนนางจำนวนมากในสวีเดนต่างไม่พอใจที่พระเจ้าวัลดิมาร์แทรกแซงกิจการภายในของสวีเดน เมื่อพระเจ้าอัลเบิร์ตทรงครองราชย์และยังทรงเป็นชาวเยอรมันมาก่อน พระองค์ทรงประกาศทำสงครามกับเดนมาร์กรวมทั้งยึดเส้นทางการค้าทางทะเลจนสิ้น พระเจ้าอัลเบิร์ตทรงโน้มน้าวสันนิบาตอันชาให้ความช่วยเหลือแก่พระองค์ในครั้งนี้ นอกจากนี้พระองค์ยังทรงขอความสนับสนุนจากนอร์เวย์ในการทำสงครามกับเดนมาร์กด้วยเช่นกัน สงครามอุบัติขึ้นอีกครั้งใน ค.ศ. 1367 เมื่อสันนิบาตอันชาซึ่งนำโดยกองเรือรบสมาพันธ์แห่งโคโลญจ์ (confederation of Cologne) สวีเดนและนอร์เวย์รวมตัวผนึกกันทำสงครามกับเดนมาร์ก กองเรือรบอันชาสามารถยึดเมืองท่าชายฝั่งรวมทั้งกรุงโคเปนเฮเก้นและสกาเนีย (Skane) ได้อีกครั้ง¹⁹ นอกจากนี้ขุนนางในราชสำนักเดนมาร์กยังก่อกบฏต่อพระองค์ ทำให้ในที่สุดพระองค์ต้องทรงลี้ภัยออกนอกดินแดนใน ค.ศ. 1368 ความพ่ายแพ้ของพระองค์ในครั้งนี้ทำให้กองเรือรบอันชากลับมาผงาดอย่างอย่างยิ่งใหญ่ในทะเลเหนือได้อีกครั้ง

สองปีต่อมาพระเจ้าวัลดิมาร์ทรงยินยอมตกลงทำสนธิสัญญาสตราลซุนด์ (treaty of Stralsund ค.ศ. 1370) โดยมีการเจรจาระหว่างเดนมาร์กกับสันนิบาตอันชา สนธิสัญญาระบุว่าคอนตอร์วิสส์ต้องเป็นเมืองอิสระจากการแทรกแซงของเดนมาร์ก และเดนมาร์กจะต้องไม่คุกคามเส้นทางการค้าทางทะเลของอันชาในทะเลบอลติกทั้งหมด ข้อตกลงยังกำหนดด้วยว่าสันนิบาตอันชามีสิทธิควบคุมเมืองชายฝั่งสำคัญของเดนมาร์กทั้งเมืองสกาเนียและเมืองเฮลซิงบอร์กเป็นระยะเวลา 15 ปีรวมทั้งยังให้อำนาจที่ประชุมสันนิบาตอันชามีสิทธิเข้าแทรกแซงในการแต่งตั้ง

¹⁹ Philippe Dollinger, (1964), p. 67.

รัชทายาทปกครองต่อจากพระเจ้าวัลดิมาร์ด้วย²⁰ หลังสงครามระหว่างสันนิบาตฮันซา กับเดนมาร์กสิ้นสุดลง สันนิบาตฮันซากลายเป็นผู้มีอำนาจทางทะเลสูงสุดโดยปริยาย การล่มสลายของสันนิบาตฮันซา

ความเสื่อมของสันนิบาตมีสาเหตุหลักมาจากความเข้มแข็งของรัฐชาติในดินแดนต่างๆ นับตั้งแต่สแกนดิเนเวีย เดนมาร์ก สวีเดน อังกฤษ รัสเซียและฮอลแลนด์ตามลำดับ ดินแดนเหล่านี้ล้วนมีความเข้มแข็งทางด้านกองเรือเป็นอย่างมากอีกทั้งต่อมายังทำลายอำนาจสันนิบาตฮันซาด้วยเช่นกัน นอกจากนี้สถานการณ์ของสันนิบาตเริ่มเปลี่ยนไปจากเดิม โดยเฉพาะหลังจากที่สันนิบาตฮันซาได้รับชัยชนะเหนือเดนมาร์กทำให้เวลานี้สันนิบาตกลายเป็นสถาบันองค์กรที่มีความเข้มแข็งทั้งทางเศรษฐกิจและการทหารความเข้มแข็งของสันนิบาตฮันซาสร้างความหวุ่นวิตกแก่บรรดาเจ้าผู้ปกครองดินแดนรอบข้างเป็นอย่างมากยิ่ง และเมื่อก้าวสู่ศตวรรษที่ 16 สันนิบาตฮันซาเผชิญกับปัญหาที่รุนแรงอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะสถานการณ์การค้าสำคัญในภูมิภาคต่างๆ ที่ได้รับผลกระทบจากการตื่นตัวของเจ้าผู้ปกครองดินแดน ความเสื่อมของสันนิบาตปรากฏขึ้นตามภูมิภาคดังนี้

ในยุโรปตะวันตก พ่อค้าฮันซาเผชิญหน้ากับพ่อค้าดัตช์ซึ่งพัฒนากองเรืออย่างเข้มแข็ง การเดินเรือของพ่อค้าดัตช์ยังบันทึกชื่อเสียงพ่อค้าเยอรมันอย่างยิ่ง อีกทั้งต่อมาพ่อค้าดัตช์ยังได้รวมตัวจัดตั้งเป็นสมาพันธ์เพื่อแข่งขันการค้ากับพ่อค้าฮันซาโดยตรง ในปลายศตวรรษที่ 15 บรรดาเจ้าผู้ครองนครในเยอรมันต่างปฏิเสธข้อเรียกร้องของพ่อค้าฮันซามากขึ้นเนื่องจากเจ้าผู้ครองนครเหล่านั้นต้องการทำการค้าเอง ดังเช่น อิเล็กเตอร์เฟรเดอริกที่ 2 พระทนต์เหล็ก (Frederick II the iron teeth ค.ศ. 1413 - 1471) แห่งบรันเดินบวร์กทรงขับไล่พ่อค้าฮันซาออกจากเมืองเป็นจำนวนมาก ขณะเดียวกันอัศวินทิวทันที่เคยมีบทบาทสำคัญในการบุกเบิกดินแดนให้กับสันนิบาตรวมทั้งคุ้มครองขบวนสินค้าของพ่อค้าฮันซาก็ถูกกษัตริย์แห่งอาณาจักรโปแลนด์กวาดล้างใน ค.ศ. 1466 ทำให้สันนิบาตต้องสิ้นสุดอำนาจลงในยุโรปตอนใน²¹ เจ้าผู้ครองนครหลายแห่งในยุโรปต่างหันมาติดต่อกับพ่อค้าดัตช์แทนพ่อค้าเยอรมันเนื่องจากได้ผลตอบแทนที่คุ้มค่ามากกว่า

ความขัดแย้งระหว่างพ่อค้าดัตช์กับสันนิบาตนำไปสู่สงครามดัตช์-ฮันซา (Dutch-Hanseatic war ค.ศ. 1438-1441) ขึ้น เมื่อกองเรือดัตช์จากอัมสเตอร์ดัมต้องการเดินทางค้าขาย

²⁰ Helen Zimmern, (1969), pp. 65-67.

²¹ Elizabeth Gee Nash, (1929), pp.186-188.

อย่างเสรีในทะเลเหนือ อย่างไรก็ตามเส้นทางการค้าในทะเลเหนือถูกผูกขาดจากพ่อค้าฮันซาไว้ ดังนั้นการทำสงครามระหว่างทั้งสองชาติจึงเป็นสิ่งที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ สงครามครั้งนี้ดยุคฟิลิปแห่งดัตช์กับเบอร์กันดีซึ่งมีสายสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับดัตช์ให้ความช่วยเหลือแก่พ่อค้าดัตช์เนื่องจากต้องการลดอำนาจพ่อค้าฮันซาในบริเวณทะเลเหนือ ในที่สุด ค.ศ. 1441 กองเรือดัตช์ได้รับชัยชนะเหนือพ่อค้าเยอรมันทำให้ที่ประชุมสันนิบาตฮันซาจำต้องตกลงทำสนธิสัญญาโคเปนเฮเก้น (Treaty of Copenhagen) ในปีเดียวกัน พ่อค้าฮันซาต้องสูญเสียกรรมสิทธิการค้าอัญพิชในยุโรปฝั่งตะวันตก นอกจากนี้ยังต้องยกสัมปทานผูกขาดการค้าปลาเฮอริงและเกลือในฝรั่งเศสแก่พ่อค้าดัตช์อีกด้วย ในเงื่อนไขตามสนธิสัญญาสันนิบาตฮันซายังต้องให้กองเรือสินค้าเอกชนของดัตช์เดินเรืออย่างเสรีนับตั้งแต่เมืองลูเบ็ค ฮัมบูร์ก สแต็ตติน ลูเนบูร์ก ชัยชนะของดัตช์ครั้งนี้ยังบั่นทอนอำนาจด้านเศรษฐกิจของพ่อค้าเยอรมันเป็นอย่างมาก ขณะเดียวกันบรูจส์ซึ่งเป็นคอนตอร์ใหญ่สำคัญอีกแห่งของฮันซายังได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจเนื่องจากพ่อค้าดัตช์ต่างหันมาทำธุรกิจที่เมืองแอนท์เวิร์ปกับอัมสเตอร์ดัมซึ่งเป็นเมืองการค้าแห่งใหม่ของดัตช์โดยตรงโดยที่มียอมค้าขายกับพ่อค้าคอนตอร์บรูจส์เหมือนเช่นเคย บรูจส์สูญเสียความเป็นผู้นำคอนตอร์ในแคว้นแฟรนเดอริในเวลาต่อมา²²

นับแต่ศตวรรษที่ 16 กองเรือดัตช์ก้าวขึ้นสู่มหาอำนาจทางทะเลแทนที่สันนิบาตฮันซาที่กำลังล่มสลาย

²² Helen Zimmern, (1969), p. 311.

ที่มา: aesthetic.gregcookland.com

นอกจากนี้ผลส่วนหนึ่งที่ทำให้สันนิบาตฮันซาไม่อาจสู้อิทธิพลการค้าของพ่อค้าดัทช์ได้ เนื่องจากระบบความล่าช้าหลังทางการเงินของสันนิบาตทั้งนี้เพราะพ่อค้าดัทช์นั้นเริ่มนำระบบสินเชื่อเข้ามาใช้ในการทำธุรกรรมทางเศรษฐกิจขนาดใหญ่ซึ่งสามารถลดความยุ่งยากในการติดต่อการค้ากับพ่อค้าท้องถิ่น จนต่อมาอัมสเตอร์ดัมกลายเป็นศูนย์กลางธนาคารที่ยิ่งใหญ่ทางตอนเหนือของยุโรปแทนเมืองลูเบ็ค นอกจากนี้ที่แฟลนเดอร์ที่ได้รับความกระทบแล้ว แม้กระทั่งที่อังกฤษ ใน ค.ศ. 1597 รัชสมัยสมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบ็ธที่ทรงประกาศโองการห้ามพ่อค้าเยอรมันเดินทางทำการค้าขายยังอังกฤษและยังประกาศยกเลิกสถานการค้าใหญ่ที่คอนตอร์ลอนดอนรวมทั้งสถานีการค้าย่อยที่สตีลยาร์ด (Steelyard) ด้วยทำให้สันนิบาตฮันซาได้รับผลกระทบและต้องปิดตัวลงในเวลาต่อมา²³

ในยุโรปตอนเหนือ พ่อค้าฮันซาต้องเผชิญหน้ากับการคุกคามของพระเจ้ากุสตาฟที่ 1 (Gustav I ค.ศ. 1496-1560) แห่งสวีเดนที่ทรงขยายอำนาจรอบนอกคาบสมุทรสแกนดิเนเวีย พระองค์ทรงนำกองทัพเรือสวีเดนควบคุมบริเวณทะเลบอลติกทางตอนเหนือรวมทั้งทะเลนอร์วีเจียน ทรงทำสงครามยึดเมืองสำคัญของสันนิบาตฮันซา นับตั้งแต่ริกา รีเวล นาร์วาร์วมทั้ง

²³ Ibid., p. 336.

เมืองวีบอร์กในฟินแลนด์ที่ยังทรงยึดเมืองท่าเรือสำคัญของสันนิบาตในแคว้นลิโวเนีย ด้วยเหตุนี้พ่อค้าสวีเดนจึงเริ่มแข่งขันการค้าทางทะเลกับพ่อค้าเยอรมันโดยมุ่งทำการค้ากับพ่อค้ารัสเซียและโปแลนด์ซึ่งทำให้ธุรกิจการค้าไม่แปรรูปที่ถูกผูกขาดมายาวนานได้รับผลกระทบเป็นอันมาก ต่อมาในรัชสมัยพระเจ้าเอริกที่ 14 (Eric XIV ค.ศ. 1604-1611) แห่งสวีเดนทรงปิดล้อมทะเลบอลติกซึ่งเป็นเส้นทางสำคัญในการติดต่อระหว่างพ่อค้าฮันซากับพ่อค้าสแกนดิเนเวียและยุโรป ตะวันออกจนนำไปสู่การเกิดสงครามนอร์ดิก (Nordic war ค.ศ. 1563-1569) ขึ้นระหว่างสันนิบาตฮันซากับสวีเดน ในที่สุดสันนิบาตฮันซาพ่ายแพ้และต้องยอมเจรจาสงบศึกทำให้สันนิบาตต้องสิ้นอำนาจลงอย่างสิ้นเชิงในทะเลบอลติก

กล่าวได้ว่าผลของสงครามครั้งใหญ่ระหว่างสันนิบาตฮันซากับดัชชีและสวีเดนส่งผลกระทบต่อสถานภาพของสันนิบาตอย่างยิ่ง ความพ่ายแพ้สงครามต่อดัชชีทำให้สันนิบาตต้องสูญเสียอำนาจการควบคุมพื้นที่เศรษฐกิจบริเวณทะเลเหนือ ขณะที่ความพ่ายแพ้ต่อสวีเดนทำให้สันนิบาตต้องสูญเสียอำนาจการควบคุมพื้นที่เศรษฐกิจบริเวณทะเลบอลติกตามลำดับ แม้แต่ยุโรปทางฝั่งตะวันออกก็ได้รับผลกระทบเช่นกัน รัชสมัยพระเจ้าอีวานที่ 3 (Evan III ค.ศ. 1440 - 1505) แห่งรัสเซียทรงยึดคอนตอร์แห่งนอฟโกรอดเมื่อ ค.ศ. 1478 ทั้งยังปฏิเสธมิให้พ่อค้าฮันซากลับบำค้าขายยังเมืองแห่งนี้ นอกจากนี้แล้วเมืองต่างๆ ที่พ่อค้าเยอรมันได้ร่วมกันสร้างขึ้นในต่างแดนล้วนถูกเจ้าผู้ครองนครกีดกันและจำกัดสิทธิมากขึ้นซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อพ่อค้าเยอรมันเป็นอย่างมาก

ขณะเดียวกันคอนตอร์แห่งวิสปีภายหลังจากการถูกรุกรานโดยพระเจ้าวัลดิมาร์แล้ว คอนตอร์แห่งวิสปีก็เสื่อมลงตามลำดับโดยเฉพาะเมื่อเกิดโรคระบาดกาฬโรคครั้งใหญ่ในเมืองเมื่อ ค.ศ. 1350 ทำให้ในที่สุดสถานการณ์ค้าแห่งนี้จำต้องปิดตัวลง เช่นเดียวกับที่เมืองลูเบ็คซึ่งเป็นเมืองศูนย์กลางที่ยิ่งใหญ่ของสันนิบาตต้องประสบสงครามกลางเมืองระหว่างเคาท์ (Count's feud) เพื่อแย่งชิงเมืองแห่งนี้นับตั้งแต่ ค.ศ. 1534-1536 ปัญหาเหล่านี้ล้วนคลอนความเข้มแข็งของสันนิบาตเป็นอย่างมากอย่างไรก็ดีในปลายศตวรรษที่ 16 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่สันนิบาตฮันซาอ่อนแอลงอย่างมาก สภาที่ประชุมแห่งลูเบ็คจึงมีการประชุมเพื่อปรับโครงสร้างใหม่ของสันนิบาต ณ ช่วงเวลานี้เหลือสมาชิกอยู่เพียง 63 เมืองเท่านั้นโดยที่ประชุมมีการแต่งตั้งผู้บริหารแห่งสันนิบาตหรือตำแหน่งซินดิค (Syndic) เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่สมาชิกที่ยังคงอยู่ร่วมกับสันนิบาต ที่ประชุมสภาฮันซามีมติเลือกไฮน์ริช ซูเดอร์มานน์ (Heinrich Sudermann) เป็นผู้บริหารสันนิบาต²⁴ ใน ค.ศ. 1576 ทำให้เวลานี้ศูนย์กลางสำคัญเหลืออยู่เพียงสี่เมืองหลักเท่านั้นคือลูเบ็ค โคโลญจ์ บรันส

²⁴ Philippe Dollinger, (1964), p. 335.

วิก และดานซิก อีกทั้งพ่อค้าฮันซาดำเนินการค้าในดินแดนของตนเท่านั้นและแทบไม่ได้ดำเนินการค้าต่างแดนเหมือนครั้งแต่ก่อน

สันนิบาตฮันซาต้องยุติบทบาทลงเมื่อเกิดสงครามสามสิบปี (Thirty Years' War ค.ศ. 1618-1648) ขึ้นในเยอรมันอันเป็นผลมาจากการเคลื่อนไหวการปฏิรูปศาสนาของสาธุคุณมาร์ติน ลูเธอร์ (Martin Luther ค.ศ. 1483-1546) นักบวชชาวเยอรมัน ดินแดนเยอรมันกลายเป็นสมรภูมิรบของสงครามความขัดแย้งในครั้งนี้ สงครามที่ดำเนินยาวนานเกือบสามทศวรรษได้ทำลายเศรษฐกิจเยอรมันอย่างย่อยยับรวมทั้งพ่อค้าฮันซาในเมืองต่างของเยอรมันที่ได้รับผลกระทบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จนในที่สุดสันนิบาตฮันซาจำต้องยุบตัวลงอย่างสิ้นเชิง²⁵ พร้อมกับยุโรปได้เกิดเขตเศรษฐกิจแห่งใหม่ระหว่างทวีปยุโรปกับอเมริกาโดยย้ายศูนย์กลางไปอยู่ที่ลิสบอน บริเวณคาบสมุทรไอบีเรียแทน

อย่างไรก็ดี แนวคิดในการรื้อฟื้นสันนิบาตฮันซาบังเกิดขึ้นอีกครั้งใน ค.ศ. 1980 โดยเมืองต่างๆ ที่เคยเป็นสมาชิกของสันนิบาตฮันซาที่มีความประสงค์ที่จะรวมตัวกันอีกครั้งเพื่อสร้างความเข้มแข็งโดยมีเมืองซวอลเล (Zwolle) ซึ่งอยู่ในประเทศเนเธอร์แลนด์เป็นผู้นำสำคัญในการรวบรวมอดีตเมืองสมาชิกสันนิบาตฮันซา โดยติดต่อผ่านความร่วมมือกับเมืองในประเทศเยอรมันทางตอนเหนือเพื่อรวมกลุ่มอีกครั้งด้วยการจัดงานเทศกาลฮันซา (Hansa festival) เพื่อใช้ป็นงานรวมตัวเหล่าสมาชิกสันนิบาตฮันซาในอดีตรวมทั้งยังมีการจัดตั้งสภาฮันซาขึ้นเพื่อใช้เป็นเวทีที่ประชุมของเหล่าสมาชิกในแต่ละเมืองโดยมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การให้ความร่วมมือทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมร่วมกัน

²⁵ Ibid., pp. 362-363.

สรุป

สันนิบาตฮันซาเป็นองค์กรสำคัญที่สร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจตอนเหนือของยุโรปในสมัยยุคกลาง อิทธิพลของสันนิบาตฮันซาครอบคลุมตั้งแต่ทะเลเหนือจนถึงทะเลบอลติก ทั้งยังผูกขาดอำนาจการค้าบริเวณนี้เอาไว้ ความเข้มแข็งของสันนิบาตเกิดขึ้นจากการตั้งสถานีการค้าใหญ่ต่างแดนหรือคอนตอร์ตามภูมิภาคต่างๆ ทางตอนเหนือของทวีปยุโรป คอนตอร์เหล่านี้กลายเป็นเครือข่ายเศรษฐกิจที่สร้างความเข้มแข็งต่อสันนิบาตเป็นอย่างมาก ความเสื่อมของสันนิบาตฮันซามีปัจจัยหลายด้านด้วยกัน แต่ปัจจัยสำคัญที่ทำให้สันนิบาตอ่อนแอลงมาจากการตื่นตัวทางการเมืองของเจ้าผู้ปกครองรวมทั้งความพ่ายแพ้ทางสงครามยุทธนาวีระหว่างดัชช์กับสวีเดนซึ่งทำให้อำนาจทางทะเลเหนือและทะเลบอลติกต้องสูญสิ้นลงตามลำดับ สันนิบาตต้องยุติบทบาทลงอย่างสิ้นเชิงเมื่อเกิดสงครามสามสิบปีซึ่งเป็นสงครามศาสนาที่ยืดเยื้อยาวนานและสร้างความพินาศย่อยยับแก่ดินแดนเยอรมันซึ่งเป็นสมรภูมิของสงครามรบครั้งนี้รวมทั้งเมืองต่างๆ ที่เป็นสมาชิกของสันนิบาตฮันซาที่ต้องปิดตัวลงในเวลาเดียวกันความสำคัญของระบบเศรษฐกิจได้ย้ายศูนย์กลางจากทางเหนือมาสู่ดินแดนคาบสมุทรไอบีเรียกับโลกใหม่หรือทวีปอเมริกาซึ่งเป็นผลมาจากการค้นพบโลกใหม่ของโคลัมบัสซึ่งนับเป็นจุดเริ่มต้นทางประวัติศาสตร์ในยุคใหม่ด้วย

เอกสารอ้างอิง

- Dollinger, Philipe. (1964). **The German Hansa**. Stanford: Stanford University Press.
- Fulbrook, Mary. (1991). **A Concise History of German**. Cambridge: Cambridge University Press.
- Miehl, William Harvey. (1979). **German in Western Civilisation**. Alabama: University of Alabama.
- Nash, Elizabeth Gee. (1929). **The Hansa: Its History and Romance**. California: University of California.
- Tierney, Brian. (1999). **The Middle Ages**. New York: McGraw-Hill.
- Pirenne, Jean Henri Otto Lucien Marie.(1961). **Economic and Social History of Medieval Europe**. London: Routledge & Kegan Paul.
- Schildhauer, Johannes. (1985). **The Hansa: History and Culture**. Leipzig: Leipzig Press.
- Zimmern, Helen. (1969). **The Hansa Towns**. Michigan: University of Michigan.